

Et Par Erindringer fra Christian VIII's Tid.

Af

J. N. Madvig.

Nedskrivningen af de nedenfor følgende Erindringer har en ganske tilfældig Anledning. I en Artikel i Dagbladet for 30te April 1884: «J. N. Madvig og den slesvigske Delingstanke» tillægges der mig «en sørgelig Tilbøjelighed til at lade mine Visdomsraad komme frem paa Tidspunkter, da de ikke kunne benyttes, og til at tie, netop naar man trængte til en Raadgiver og navnlig til en Fører», og denne Bebrejdelse sættes mærkværdigt nok i Forbindelse med Omtalen af to Tilfælde, i hvilke det dog forekommer mig aldeles soleklart, at jeg har handlet og talt i rette Tid, idet jeg dels 1850 som Minister gjorde og indestændigt anbefalede et bestemt Forslag om en Udvej til at komme ud af Forviklingen med Tyskland og var villig til at paatage mig min Del af Ansvaret for Betrædelsen af denne Udvej, dels i 1848 førend nogen Anden tog Ordet mod Forfatningsudkastet af 28de Januar og tog det med fuld Virkning¹⁾. Det kunde ikke falde mig ind

¹⁾ En af de allerførste Dage, efter at Forfatningsudkastet var udkommet, traf jeg, der ikke hørte til nogen af de nærmere forbundne politiske Kredse, jeg erindrer ikke ifølge hvilken Opfordring,

at tage til Gjenmæle mod en saadan Anklage. Det var aabenbart, at Forfatteren, hvad det første Punkt angik, havde sammenblandet og forvexlet mit Andragende til Statsraadet i 1850 med dets iøvrigt saare vel motiverede Udgivelse i Tryk 1883; for det andet Punkts Vedkommende gaar Artiklens Forfatter vel ikke ud fra, at jeg burde have bekjæmpet Forfatningsudkastet, førend det blev til og offentliggjordes, men han paastaar dog, at der havde paa-hvilet mig en særlig Forpligtelse til tidligere politisk Op-træden. «Under Christian VIII», siger han, «holdt han (Madvig) sig tilbage, uagtet den store Lærde nød høj Anseelse hos denne Konge.» Han mener altsaa, at jeg burde have brugt denne høje Anseelse til ved politiske Raad gennem Pressen eller i en mere fortrolig Form at indvirke paa Kongen. Det er kun Skade, at jeg, hvad saa end Kongen maa have dømt om min Lærdom, ikke besad den mindste Gran af den Anseelse hos ham, der kunde have bevæget ham til at lægge Vægt paa politiske Ytringer af mig og til ikke at finde dem uberettigede og, hvis de paastrængte sig ham nærmere, i højeste Grad anstødelige. Men hertil kom Manglen af en anden absolut nødvendig Forudsætning, nemlig den Tro hos mig selv, at jeg under de givne Forhold havde Raad og Anvisninger at fremføre, som ikke kunde ventes fra anden Side. Jeg

i botanisk Have hos J. F. Schouw sammen med Clausen, L. N. Hvidt, Tscherning, Lehmann, Monrad, Ploug og Høyen (Kunsthistorikeren) til Samtale og Forhandling om Udkastet og om den hele Stilling. Stemningen var trykket, og efter at tilsidst Hvidt under de øvriges Taushed eller svage Modsigelse (stærkest fra Høyens Side) havde udtalt, at Folket savnede Mod og Kraft og ikke kunde bringes i Bevægelse, skiltes man stille ad. Jeg gik, efter at have ytret til et Par af de tilstedeværende, at jeg ikke kunde berolige mig hermed, umiddelbart hjem og skrev det Stykke, der blev trykt i Fædrelandet for 4de Februar.

delté med mange Utilfredsheden over Kongens Svaghed ved Prinsen af Augustenborgs Udnævnelse til kommanderende General i Hertugdømmerne og i Behandlingen af den slesvigske Sprogstrid baade før og efter Hjort-Lorenzens Optræden i Stænderforsamlingen, men denne Utilfredshed fandt et tilstrækkelig stærkt Udtryk uden min Indblanding; hvilken Plan der skulde lægges til at ordne hele Statens og Monarchiets Anliggender, og ad hvilken Vej, med hvilke Midler og Kræfter den skulde gjennemføres, derom havde jeg paa mit Stade ligesaa lidt formaaet at danne mig en klar og fast Overbevisning, som jeg fandt den hos andre; hvad jeg maaske havde forud for adskillige Raadgivere og Ordførere var en dybere Følelse af Problemets Vanskeligheder. Jeg saa, at Spørgsmaalet om Monarchiets Opretholdelse igjennem Sikringen af Arvefølgens Enhed og Bestræbelsen efter en mere udviklet konstitutionel Statsform uafbrudt krydsede hinanden og ligesom spændte Ben for hinanden; jeg folte, at selv under Forudsætning af Bevarelsen af Monarchiets Helhed — og man erindre sig, at alle dengang forlangte denne, og at f. Ex. O. Lehmann saare stærkt betonedede Holstens Henhøren under den danske Krone — vare Tilvejebringelsen af en frugtbar Fællesforfatning for de danske og de tyske Landsdele en yderst vanskelig Opgave, selv naar Slesvigs statsretlige, nationale og administrative Forhold vare ordnede, et i sig selv næsten uoverskueligt Arbejde.

Jeg trængtes langsomt og usikkert henimod Forestillingen om Monarchiets Bevarelse gjennem en Personalunion imellem Kongeriget og det danske og blandede Slesvig med Holsten-Lauenborg og den rent tyske Del af Slesvig, men var ikke blind for, at den Kongemagt og Regjering, der fra Fortiden havde modtaget den bestaaende

Helstat, ikke vel kunde indlede en saadan Omregulering og Udsondring uden at tvinges dertil af en voldsom Rystelse. Hvorvidt jeg indtil 1846 (det aabne Brev om Arvefølgen) og i de to paafølgende Aar var kommen i Eftertænkning af disse Spørgsmaal, kan jeg nu umulig sige med Sikkerhed, men saa meget er vist, at jeg ikke havde færdige Raad at give og udtale; men at en Forfatning som den, der stilledes i Udsigt ved Udkastet af 28de Januar 1848, var en Fornedrelse for det danske Folk og vilde føre til den danske Stats Undergang som dansk, var mig intet Øjeblik tvivlsomt, og derfor talte jeg da.

Saalidet nu den her ovenfor omtalte Artikel i Dagbladet end iøvrigt frister mig til videre Ytringer, har den dog — og dette er den eneste Grund, hvorfor jeg er kommen tilbage til at omtale den — givet mig en Anledning til i Tanken at gennemgaa de Berøringer, jeg udenfor mit specielle Embede havde med offentlige Anliggender og Forhold i Christian VIII's Regjeringstid, og da derved et Par Erindringer dukkede op, som, om de end ikke i sig selv berøre vigtige Begivenheder, dog yde et vist Bidrag til Charakteristik af Tilstande og Personligheder, har jeg sammenstillet dem paa de følgende Sider.

Det være mig tilladt at begynde med en almindelig Bemærkning om mit hele Forhold til Kong Christian VIII, for saa vidt jeg virkelig kan siges at have staaet i noget andet Forhold end det, hvori enhver Undersaat og Embedsmand stod til Landets Hersker.

Kong Christian VIII har været mig en mild og naadig Herre, men uden at Afstanden mellem Enevoldsfyrsten og den endnu til den yngre og lavere Klasse, de extraordinære Professorer, henhørende Universitetslærer paa nogen Maade forrykkedes. Jeg tror gjerne, at han i Følge

de Beretninger, han modtog, regnede mig til de Universitetslærere, der ved Fagdygtighed noget overskred Middelhøjden og var vel anset hos de studerende, med hvem de daværende Examensindretninger satte mig i en mere omfattende Forbindelse; men mine filologiske, især kritiske og grammatiske Studier laa de videnskabelige Retninger, med hvilke Kongens Dannelselse havde nogen Berørelse, for fjernt til at vække nogen personlig Interesse. Christian VIII forenede med den hos en Konge prisværdige Paaskjønnelse af enhver aandelig Dygtighed, der kunde gavne Folket og hæve dets Agtelse udad, en vis Opmærksomhed for hvad der kunde forhøje hans Anseelse som Videnskabens og Kunstens Beskytter; saavel i denne Henseende som ved deres Studiers Art ligesom ogsaa ved Alder og opnaaet Stilling stode af Universitetslærere H. C. Ørsted og Brøndsted ham nærmest, men imellem dem og mig optoges adskillige Pladser af andre, som Kolderup-Rosenvinge og Forchhammer, for ikke at nævne dem, der ved Opposition fjernedes, som Clausen og Schouw. Professorer fra Kiel behandlede som Gjæster og som staaende i Forhold til den tyske Presse med noget større Opmærksomhed end de kjøbenhavnske, men det gjaldt som almindelig Regel, at Kongen holdt al Politik udenfor sin personlige Berørelse med Videnskabsmænd og ikke tillod dem at overskride den her dragne Grænse. Som Medlem af Videnskaberne Selskab havde jeg i det Par Aar, i hvilke Prins Christian for sin Tronbestigelse var Selskabets Præsident, Lejlighed til at se ham i de Møder, ved hvilke han var tilstede, ligesom jeg deltog i det aarlige Møde i Prinsens Palais paa Amalienborg, i hvilket en saare lidet betydende Behandling af Selskabets meget indskrænkede Budget foretoges og endtes med en kort Konversation, medens der

indbragtes The; ved ingen af disse Lejligheder opstod der nogen Tilnærmelse imellem Prinsen og mig udover en enkelt Bemærkning under Forhandlingen og Konversationen; nogen Adgang til ellers at nærme mig Prinsen eller siden Kongen uden særlig Kaldelse havde jeg, der levede stille i meget indskrænkede Kaar, slet ikke, og en Kaldelse fandt kun Sted ved et Par aldeles ubetydelige Anledninger, som jeg nedenfor skal nævne. Jeg erindrer, at jeg én Gang har været tilsagt til Prinsens Taffel og nogle Gange til en musikalsk Soirée og The hos Kongen; Sorgenfri Slot har jeg ikke betraadt i Christian VIII's Tid. Man vil skjønne, at min Adgang til at øve politisk Indflydelse paa Kong Christian VIII var meget ringe. At jeg i visse Retninger, især hvad angik det slesvigske Forhold og en nær Sammenlutning imellem de nordiske Folk, rigtignok med bestemt Udelukkelse af dynastiske Unionstanker, nærrede Anskuelser, der ikke havde Kongens Bifald, forblev ham ikke ubekjendt, heller ikke ved mine egne Ytringer.

Christian VIII's første Regjeringsdag medførte for mig Anledningen til en vis politisk Optræden, denne Gang paa en Maade, der vistnok ikke kunde være den nye Konge ubehagelig, men dog ingenlunde bragte mig nærmere til ham. Da jeg om Formiddagen den 3die December 1839 fra det indre af Byen gik op imod min Bolig paa Nørregade, mødte mig ved Metropolitanskolen daværende Professor (eller Lektor) Abrahams (senere Conferentsraad og Notarius publicus), overmaade betagen og forskrækket over et stort Antal Studenters urolige og støjende Optræden i Universitetets Forhal, hvorfra de raadsloge om at drage ud til Amalienborg for at hilse den nye Konge med Hurraraab og uden Tvivl tillige med politiske Ytringer. Da jeg maatte være enig i, at et saadant improviseret Tog, for-

uden hvad der iøvrigt lod sig indvende derimod, kun kunde give Anledning til Uorden og Sammenstød med Politi og Vagter, gik jeg strax, medens Abrahams fortsatte sin Vej, ind i Forhallen op paa den store Trappe og bad om og fik Ordet. Ved kort og fyndigt at forestille de forsamlede, dels hvor lidet sømmeligt det var lige udenfor den Bolig, i hvilken Frederik VI's nys afsjælede Legeme laa og hans Enke sad i Sorg, at bringe hans Efterfølger en særlig Ovation foruden den Hilsen, der faa Øjeblikke i Forvejen tilbørlig havde besvaret hans Udraabelse til Konge, dels hvor lidet det tilsigtede Togs Hensigt var klaret og dets mulige Gang og Forløb kunde beregnes, lykkedes det mig at formaa de tilstedeværende til at opgive det hele og adsprede sig. Til samme Dags Aften sammenkaldtes nu af de yngre Førere for den oppositionelle Presse, derimellem især Lehman og Monrad, de akademiske Borgere til et Møde i Hotel d'Angleterre's store Sal for at vedtage en Adresse, i hvilken Christian VIII, som Giveren af den norske Grundlov, skulde opfordres til at skjænke Danmark en lignende fri Forfatning. Gjennemtrængt af den Overbevisning, at det paa ingen Måde tilkom de virkelige akademiske Borgere, det vil sige dem, der endnu benyttede Universitetet til deres videnskabelige Forberedelse og Uddannelse, og som hverken besad en erhvervet Selvstændighed eller til afsluttede Studier havde føjet praktisk Livserfaring, ved en saadan Lejlighed at gaa i Spidsen for Folket og udtale dets Meninger og Ønsker, og derhos overtødet om, hvor umuligt det var for Kongen i dette Øjeblik at binde sig ved et Tilsagn med Hensyn til en saa saare vanskelig Opgave som Tilvejebringelsen af en konstitutionel Forfatning for det daværende danske Monarchi, en Opgave, ved hvilken den de allerfleste Deltagere

i Mødet i det enkelte aldeles ubekjendte norske Forfatning allermindst kunde tjene til Forbillede, og endelig i Følelsen af, at en resultatløs Demonstration kun vilde virke forstyrrende paa Forholdet imellem Kongen og Folket og paa hans Stemning ligeoverfor den akademiske Ungdom, gik jeg op i Mødet og fraraadede indstændig det hele Skridt. Jeg hørt med Opmærksomhed, og skjønt det ikke lykkedes mig at stanse det hele Forehavende, som jo ikke beroede paa Vedtagelse ved Afstemning efter bestemte Regler og med Begrænsning af Stemmeberettigelsen, bevægede jeg dog en stor Del til at holde sig tilbage og betog den hele Sag meget af dens Betydning. Da nu paa dette Møde tillige det Spørgsmaal var rejst, hvorledes Studenterstandens virkelige Grænse skulde udfindes og Studenternes Mening finde et paalideligt Udtryk, fremkaldtes der herved en yderligere, i Møder og trykte Artikler fortsat Forhandling om Studenterstandens formelle Organisation, der foranledigede mig til Udgivelsen af et lille Skrift under Titlen «Et Par Ord om Studenteranliggender». Hvad jeg deri alvorlig og indstændig udtalte baade om Studenterne selv og om de ofte 50aarige Politikere, der under Studenternavnet hverve Tilhængere mellem de yngre, fastholder jeg endnu i det væsentlige og kunde vel ønske adskilligt deraf overvejet af den nuværende Slægt. Jeg havde den Glæde, at min alvorlige, men oprigtige og velmente Tiltale ikke i mindste Maade skadede mig i mit Forhold til Studenterne; med Kolleger og Venner ved Universitetet har jeg i hine Dage, dog først efter at jeg havde talt og skrevet, vexlet Ord og Tanker om disse Gjenstande, mest med fuld Tilslutning; mellem mig og Regjeringsmænd, endsige Kongen, er aldrig faldet et Ord om den hele Sag.

I Sommeren 1840 skrev jeg i Medfør af min Embeds-

pligt Indbydelsesskriftet til Universitetsfesten i Anledning af Kongens og Dronningens Kroning. Indholdet var «Blik paa Oldtidens Statsforfatninger med Hensyn til Udviklingen af Monarchiet og en omfattende Statsorganisme». Der var ingen Opfordring til at komme ind paa politiske Betragtninger over Nutiden, men Afhandlingens Slutningsord betegnede tydeligt nok Forfatterens Standpunkt: «men denne Kamp (som det senere Monarchi havde at bestaa) gik ud paa baade at rense og befæste det og at udfinde de Maader og Former, under hvilke Kongedømmet efter de forskjellige Tidens og Folks Art kunde være et Kongedømme i og med Folkets Aand».

Ikke længe efter Christian VIII's Tronbestigelse ankom til Kjøbenhavn den ansete Kunstkjender og Kunsthistoriker Baron Rumohr, Medlem af det slesvig-holstenske Ridderkab, men sædvanlig levende i Udlandet under mindre gunstige økonomiske Forhold, med hvem Kongen som Prins havde gjort Bekjendtskab paa sin italienske Rejse. Uden Tvivl foresvævede der Rumohr Ønsket og Haabet om en betydelig Stilling hos den kunstelskende Konge som Bestyrer af de offentlige Samlinger og Kunstanstalter; men Kongen tiltraadte sin Regjering med Anerkjendelsen og Udtalelsen af Nødvendigheden af Sparsomhed i alle Retninger og havde maaske i Hensynet til andre Mænd eller til Rumohrs Væsen og Charakter Grund til mindre Imødekommen, end der var ventet. Til Tilbudet om Overbestyrelsen af den kongelige Kobberstiksamling føjedes derfor kun Forsædet i en Kommission, der gjennem den tidligere Finantsminister, da Overkammerherre Møsting som Chef for det store kongelige Bibliothek, nedsattes til at undersøge dette Bibliotheks Haandskriftsamling, for-

anledige Fortegnelser derover udarbejdede og trykte og overveje, hvad der af Samlingen kunde egne sig til at udgives ved offentlig Forsorg. Foruden Rumohr kom Kommissionen til at bestaa af Overbibliothekaren Werlauff, den især som Kjender af Zend og Pehlevi bekjendte Orientalist Professor Ohlshausen fra Kiel samt mig, dengang ved Siden af mit Professorat tillige Universitetsbibliothekar; Sekretær ved det kongelige Bibliothek, Justitsraad Bølling skulde føre Protokollen ved Forhandlingerne. Vi samlede hos Rumohr i Kvistetagen i det da saakaldte macevoyske Palais i Bredgaden, og Forhandlingen førtes i det første Møde i en foreløbig Konversationsform overvejende paa Tysk, i hvilket Sprog Rumohr og Ohlshausen alene kunde udtrykke sig. I det andet Møde begyndte Bølling, en grunddansk Mand, Oplæsningen af et Protokoludkast paa Tysk, men afbrødes efter et Par Linjer af mig med den Bemærkning, at dette vel kun var en til Lettelse for d'Herrer Rumohr og Ohlshausen forfattet Oversættelse, da den egentlige Protokol over Forhandlingerne i Kjøbenhavn om et særligt kongerigsk Statsinstitut nødvendig maatte føres paa Dansk. Herimod gjorde Rumohr og Ohlshausen Indvendinger, og Werlauff, der ikke kunde benægte min Anskuelses Berettigelse, vilde dog med sin sædvanlige svage Fredsommelighed, der gik af Vejen for enhver Strid overfor en formodet overmægtig Indflydelse, give efter. Jeg erklærede da, at jeg, hvis Kommissionsprotokollen skulde føres paa Tysk, øjeblikkelig vilde bede mig fritagen for Deltagelse i Kommissionen. Dette virkede, og det vedtoges uden videre Indvending, at Kommissionens officielle Sprog skulde være Dansk. Men Beslutningen fik ikke stor Betydning; efter et Par Møder

rejste Rumohr førstemt tilbage til Dresden, og Ohlshausen gik tilbage til Kiel; Kommissionens Virksomhed som saadan ophørte og hændede. Ohlshausen bevarede dog sin Interesse for en Del af Opgaven, og ved hans Arbejden og Forhandling med Werlauff, ved hvilke nylig afdøde Professor Hermansen og Professor Mehren kaldtes til Medvirkning, fuldendtes og udgaves i tre Dele et Katalog over Bibliothekets orientalske Haandskrifter. Rumohr og Ohlshausen havde adskillig Berøring med Kongen, jeg ingen.

I Aaret 1843 foretoges som bekjendt det første skandinaviske Studentertog til Upsala, der i ikke ringe Grad bekymrede Kongen ved Tanken om Farer af alvorligere Art, eller dog om Ubesindigheder, der kunde volde ubehagelige Forviklinger. Kongen troede, at Betænelighederne kunde formindskes, naar en indflydelsesrig og populær Universitetslærer fulgte med som advarende og tilbageholdende Styrer. Opfordringen til at paatage sig dette Hverv rettedes først, jeg ved ikke i hvilken Form, til Clausen, der ellers ingenlunde var persona grata. Da han afslog Opfordringen, kom Etatsraad J. O. Hansen, Medlem af Direktionen for Universitetet, en Mand, der først i flere Aar som Foresat og tilsidst som Departementschef under mig i Kultusministeriet altid bevarede mig trofast Velvilje og Godhed, op til mig paa Universitetsbibliotheket og anmodede mig fra Kongen om at følge med Toget. Da jeg ligesaavel som Clausen indsaa, at Studenterne meget let vilde gjennemskue, i hvilken Egenkab Professoren var med, og betragte ham med Mistænksomhed, og nærrede den Overbevisning, at han, hvis der virkelig blev Spørgsmaal om at optræde imod uheldige Skridt, intet vilde udrette og paa den anden Side let paadrage sig Klager over at have svigtet den viste Tillid

og ikke at have været paapassende nok, bad jeg mig i al Underdanighed, men paa det bestemteste, fritagen, hvormed Sagen bortfaldt.

Kort efter Studentertoget stiftedes i Kjøbenhavn af en Del ældre og yngre, der interesserede sig for en Befæstelse og Udvidelse af det aandelige Samkvem og den gjensidige Velvilje imellem de nordiske Folk, det skandinaviske Samfund, der skulde virke ved Sammenkomster og Foredrag. Jeg deltog i Stiftelsen og holdt i et af de første Møder d. 27 Januar 1844 i Hotel Phonix et Foredrag, der kort efter tryktes: «Om Skandinavismens Forhold til den almindelige Kultur». I Følge den Opfatning, jeg stedse har fastholdt og stræbt at gjøre gjældende, fremhævede jeg ved Siden af Opfordringen for de nordiske Folk til kraftig at hævde deres Ejendommelighed og Selvstændighed tillige stærkt, i Modsætning til forfængelig og selvkjærlig Nordiskhed, vor hele nu bestaaende Kulturs Sammenhæng med og Afhængighed af de almindelige og centrale europæiske Kulturstrømninger og historiske Forudsætninger og Nødvendigheden af, hvis vi vilde udrette og betyde noget, at fastholde og fortsætte denne Sammenhæng. Foredraget blev modtaget med ikke ringe Opmærksomhed og Velvilje, men den bestemte Stilling, som jeg da indtog og siden har bevaret ligeoverfor visse Ensidigheder og Overdrivelser, bevægede under det paafølgende selskabelige Aftensmaaltid O. Lehmann, der førte Forsædet, til at indklæde Takken til mig i en Skaal for «Moderation i Moderation». Jeg havde været ham og hans nærmeste Venner for maadeholden. Forholdet imellem mig og den daværende Opposition var derved betegnet i videre Omfang end blot ved Hensyn til Foredragets specielle Indhold.

Samfundets Virksomhed blev ikke betydelig, og jeg deltog ikke synderlig deri.

En langt vigtigere og betydeligere Lejlighed til en offentlig Virksomhed udenfor min specielle Embedskreds fik jeg omtrent samtidig ved Deltagelse i de afgjørende Forhandlinger om det lærde Skolevæsen og det nærmest dermed i Forbindelse staaende Afsnit af Universitetsundervisningen, den saakaldte anden Examen. Dette Anliggende, navnlig Spørgsmaalet om Udjævningen og Tilvejebringelsen af et rigtigere Forhold mellem det klassisk-filologiske, det realvidenskabelige og det modern-sproglige Element, havde staaet paa Dagsordenen i længere Tid og var med stor Varme forhandlet fra 1830 af, Forhandlinger, i hvilke jeg havde deltaget med udførlige, alvorlige og indgaaende Bidrag i det da indflydelsesrige «Maanedsskrift for Litteratur». Temmelig pludselig og i det ringeste for mig uden foregaaende Vink opfordrede Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler uden nogetsomhelst officielt Kommissorium H. C. Ørsted, J. F. Schouw og mig til at samles med den i nogle fortrolige Møder til Drøftning af Sagen. Denne Drøftelse lededes fra Direktionens Side aldeles overvejende og saa godt som udelukkende af Hansen, idet den ogsaa af Alder svækkede Engelstoft, skjønt nominelt første og styrende Medlem, i denne anden Periode af hans Funktion i Direktionen var uden Indflydelse, og den lærde og elskværdige Retshistoriker Kolderup-Rosenvinge næppe havde arbejdet sig dybt ind i Spørgsmaalene og ikke ved Fasthed i Anskuelse eller dialektisk Kraft var Hansen voxen. Jeg tør vel sige, at de af mig i 1832 og 1833 givne Antydninger, i hvilke navnlig ogsaa Ophævelsen af anden Examen og Henlæggelsen af dens naturvidenskabelige Bestanddele i

fyldigere Skikkelse til Skolerne bestemt vare foreslaaede, lagdes til Grund og dannede Udgangspunktet for Forhandlingerne, der i Hansens private Bolig førtes med en Raskhed og Udholdenhed, som ganske vist maatte trætte og næsten overvælde de ældre Deltagere. Resultatet blev igjennem Direktionens Forestilling til Kongen den provisoriske Undervisningsplan for nogle lærde Skoler af 1844. Planens Prøvelse ved Metropolitanskolen samt Skolerne i Odense og Kolding overdroges det H. C. Ørsted, mig og Professor Velschow at kontrollere ved at overvære Afgangsexamen, hvilket Hverv vi udførte i Aarene 1845 til 1848. Disse Examensrejser vare for mig en kjær Anledning til nærmere at knytte det Forhold til Ørsted, som havde taget sin Begyndelse i Redaktionen af «Maanedsskrift for Litteratur».

I Aaret 1846 udvirkede Universitetsdirektionen, at der bevilligedes mig en Understøttelse af 400 Rd. til en Rejse i Tyskland; Rejsens Formaal var, efter hvad der var in confesso imellem Direktionen og mig, og som tydelig fremgik baade af Beløbet og Tiden, paa hvilken Rejsen tiltraadtes, nemlig den sidste Dag af Juli, hvor ogsaa i Tyskland Ferierne vare indtraadte eller stode for Døren, alene at skaffe mig, der i flere Aar havde arbejdet yderst anstrengende, en Forfriskelse og tillige Lejlighed til baade at udvide Blikket ved et om end flygtigt Bekjendtskab med fremmede Forhold og Gjenstande og at komme i nogen personlig Berøring med tyske Videnskabsmænd, da jeg indtil den Tid aldrig med Undtagelse af Vejen fra Ystad til Malmø og af Kullen havde sat min Fod paa fremmed Grund (— indtil 1845 ikke engang udenfor Bornholm og Sjælland —). Den hurtige Rejse over Berlin, Dresden, Prag, Wien, Salzburg, München, Heidelberg, Frankfurt, Göttingen og Hamborg i

Forbindelse med to nære Venner bragte mig endda ikke saa ringe Udbytte (derimellem personligt Bekjendtskab med Savigny, Boeckh, C. F. Hermann o. a.) og fik en vis pikant Tilsætning ved Iagttagelse af det Indtryk, som det aabne Brev om Arvefølgen havde vakt i Tyskland, ligesom jeg fra de vestlige Egne hjembragte en stærk Forudfølelse af de tyske Enhedsbestræbelser og deres Gravitation henimod Preussen. I Holsten modtoges jeg af Efterretningerne om Demonstrationer og stærk Spænding. Dagen, førend jeg ankom til Kiel, eller samme Dag var Advokat Ohlshausen derfra ført som Arrestant til Rendsborg, og den gamle, i Sachsen fødte Filolog Nitzsch, den eneste som jeg under disse Forhold besøgte, var yderst nedtrykt, rigtignok ogsaa i Følge et forudgaaet haardt Sygdomsanfald. Om Natten hørte jeg udenfor det Hotel, hvor jeg overnattede, et længe vedvarende, meget stærkt Spektakel og Kattemusik: næste Dag erfarede jeg, at Spektaklet havde gjældt den nye fra Kjøbenhavn ankomne Kommandeur for det i Kiel garnisonerende Jægerkorps, for hvilket man havde ønsket at se en Oberst Zachow, der siden optraadte i Insurgent-armeen, sat i Spidsen.

En ret karakteristisk lille Begivenhed, der næsten saa ud som et personligt Sammenstød med Kongen, indtraf for mig ved Nytaar 1847. Som bekjendt havde en Lauenborger, Dr. juris Ostwald med temmelig ringe litterære Adkomster vidst at skaffe sig Adgang til Christian VIII som en i den tyske Stats- og Lehnsret særdeles kyndig og kløgtig Mand, der egnede sig til at gennemføre og forsvare Kongens og hans Regjerings Anskuelser om Arvefølgen og Lehnsforholdene i Holsten og Slesvig mod Hertugen af Augustenborgs Paastande, og han kaldtes til Kjøbenhavn for der at udarbejde sine Deduktioner og

Indlæg. Optrædende med stor Suffisence omgav han sig ved Laan fra Bibliothekerne med et stort Apparat af navnlig ældre tyske Statsskrifter og Kildesamlinger, medens hans egne Udarbejdelser syntes at skride temmelig langsomt frem. Efter Vedtægt og udtrykkelig Forskrift skulde ved Universitetsbibliotheket, til Ordenens Vedligeholdelse, alle udlaante Bøger tilbageleveres ved Juleferiens Begyndelse; men herfra skete med Hensyn til alle, der med nogen Rimelighed kunde forudsættes beskjæftigede med litterære Arbejder, som de vilde fremme i Ferien, den Undtagelse, at de blot behøvede at forevise de laante Bøger og give et nyt Bevis, dateret fra den første Udlaaningsdag i næste Aar. Herom underrettede jeg personlig paa Bibliotheket i velvillig Form Dr. Ostwald, der havde nogle og tredive Bind laante hjem, med Henviisning til den nævnte Udvej. Da han ingen Notits tog af denne Tilkjendegivelse, sendte jeg Bibliothekets Bud til ham med høflig Opfordring til at efterkomme, hvad god Orden krævede. Doktoren svarede Buddet uartigt og erklærede kort efter selv paa Bibliotheket, at han havde Hs. Majestæt Kongens Tilladelse til at have saa mange Bøger, han vilde, og saa længe, han vilde, fra Bibliothekerne uden at generes af disses Vedtægter. Med den Erklæring, at Hs. Majestæt, hvis han befalede nogen Forandring i Reglerne for min Embedsførelse, uden Tvivl vilde lade mig dette meddele igjennem mine Foresatte og ikke igjennem en Fremmed, for hvem Undtagelsen skulde ske, tilkjendegav jeg Dr. Ostwald, at Bøgerne, hvis han ikke uopholdelig tilbageleverede dem, vilde blive ham afkrævede ad Rettens Vej ved en Fogedforretning, om hvis Udførelse jeg traf Aftale med en Overretsprokurator (Dankier). Næste Dag modtog jeg en

Billet fra Statssekretær Adler med Anmodning om en Samtale i Anledning af dette Anliggende. I denne Samtale ytrede han sig meget uforbeholdent om Dr. Ostwalds Væsen og Optræden, men tilføjede, at Kongen, til hvem Doktoren strax havde henvendt sig, dog ønskede, at jeg skulde lade Sagen falde og lade Ostwald beholde Bøgerne uden videre Formalitet. Jeg svarede, at jeg ved stiltiende at gjøre dette vilde føle mig krænket i min Ære som Embedsmand og kompromitteret ligeoverfor mine Medarbejdere ved Bibliotheket, der alle kjendte Sagen, men at det hele jo meget let lod sig ordne, naar Hs. Majestæt enten gjennem Universitetsdirektionen eller umiddelbart fra Kabinettet lod mig sin Vilje tilkjendegive. Da Statssekretæren derpaa bemærkede, at Kongen nødig i eget Navn vilde foretage noget i denne Sag, svarede jeg, at jeg vilde være tilfreds med, at Statssekretæren i en privat Skrivelse tilkjendegav mig, at han vidste, at Hs. Majestæt uden at billige Dr. Ostwalds Optræden dog ikke ønskede, at der skulde foretages noget imod ham til Opretholdelse af Bibliotheksvedtægten med Hensyn til Tilbageleveringen ved Nytaar; uden i det ringeste ved en saadan Skrivelse at kunne retfærdiggjøre mit Tilbagetog, kunde og vilde jeg ikke undlade at gaa videre. Adler lovede mig herom Besked næste Dag, naar han havde talt med Kongen; hørte jeg intet fra ham, var han ikke bleven bemyndiget til nogen skriftlig Ytring. Da intet Brev indløb, lod jeg Fogedforretningen foretage, ved hvilken de requirerede Bøger udleveredes med Undtagelse af 7de Hæfte af Advokat Heibergs dengang bekjendte «Schleswig-Holsteinische Blätter», om hvilket Ostwald ved Forretningen erklærede, at det var beroende i Hs. Majestæts private Kabinet.

Derfra kom det ikke i min Embedstid (indtil 1848) tilbage, og jeg antager, at Bibliothekets Exemplar af «Schl.-Holst. Bl.» endnu er ufuldstændigt. Paa Udredelse af Omkostningerne ved Fogedforretningen lod jeg ingen Paastand nedlægge. Ostwald udeblev derefter fra Universitetsbibliotheket, og jeg mærkede ikke videre til den hele Sag. Under Samtalen med Adler, der varede temmelig længe i den venskabeligste Form, ytrede jeg min Forundring over, at Kongen i et sligt Anliggende vilde benytte en saa lidt prøvet Mand i Steden for at paalægge en dygtig dansk, forud med fremmed Statsret og Lehnsret i Almindelighed bekjendt Retslærd, som J. E. Larsen eller Krieger, at sætte sig ind i Spørgsmaalets Specialiteter, hvilket de uden Tvivl vilde gjøre dygtigere og paalideligere end Ostwald. Adler svarede med betegnende Skuldertræk og Miner og ytrede, at jeg vel vidste, at hans høje Herre havde visse Svagheder og Antipathier.

Jeg sagde ovenfor, at jeg et Par Gange specielt var bleven kaldet til Kong Christian. Dette skete begge Gange ved Kongens Haandbibliothekar, Etatsraad Thiele. Den ene Gang var der Spørgsmaal om at foreslaa en latinsk Indskrift paa en Fortjenstmedaille, som skulde slaas, et Hverv, der var let at udføre; lidt vanskeligere var den anden Opgave, at foreslaa en latinsk Indskrift paa et beskedent Mindesmærke, som Kongen vilde lade rejse paa hans fraskilte Gemalindes, Frederik VII's Moders Grav i Rom ikke længe efter hendes Død. Af Thiele underrettet om, i hvilken Anledning han troede at Kongen vilde tale med mig, var jeg forberedt paa varsomt at forebringe det vanskeligste Spørgsmaal, hvorledes den afdøde skulde betegnes, da en Hentydning til hendes ægteskabelige Stil-

ling ikke var passende. Jeg foreslog at betegne hende som Prinsesse af Mecklenborg og som Moder til den danske Tronarving. Forslaget til den hele Indskrift billigedes derpaa af Kongen. Den Indskrift, jeg 1869 læste paa Stenen paa den lille tyske Kirkegaard bagved Peterskirken, stemte imidlertid ikke ganske med mit Udkast.
